

บทที่ 5

สรุปและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

การดำเนินการศึกษาเรื่อง แนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาภาคการเกษตร ชุมชนหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปาง ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลหลวงใต้ อ.งาว จ.ลำปางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และเพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาภาคการเกษตรของชุมชนในพื้นที่เทศบาลตำบลหลวงใต้ อ.งาว จ.ลำปาง โดยจากการศึกษาซึ่งได้ผลการศึกษาดังที่นำเสนอในบทที่ 4 ที่ผ่านมา โดยพบว่า ในพื้นที่ของอำเภองาวมีการดำเนินการในภาคการเกษตรคือการเพาะปลูกข้าวเป็นหลักแต่เป็นการปลูกเพื่อการบริโภคในครัวเรือนและจำหน่ายบางส่วนซึ่งเกษตรกรจะมีการใช้สารเคมีเข้ามาช่วยในกระบวนการผลิต การใช้ปุ๋ยเคมีในการเพาะปลูก และการจำหน่ายให้แก่พ่อค้าคนกลางหรือโรงสีทั่วไปตามราคาที่เสนอโดยพ่อค้าคนกลางหรือที่เรียกว่าราคาในท้องตลาด นอกฤดูทำนา เกษตรกรในพื้นที่จะมีการเพาะปลูกพืชไร่พืชสวนซึ่งส่วนใหญ่ในพื้นที่ทั้งหมดมักจะปลูกหอมหรือกระเทียมอันเนื่องจากพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชนในเขตเทศบาลตำบลหลวงใต้หรือแม้กระทั่งในพื้นที่ต่างๆ ของตำบลหลวงใต้ เป็นพื้นที่ชุ่มน้ำคือมีแม่น้ำหลักและแม่น้ำสาขาไหลผ่าน รวมทั้งในบางพื้นที่ก็มีน้ำหลากจากภูเขาในบางฤดู ดังนั้นเกษตรกรจึงมีการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงการเพาะปลูกพืชสวนพืชไร่จนมีการปลูกหอมหรือกระเทียมในปัจจุบัน

ทางด้านปัญหาและอุปสรรคอันนำไปสู่หนี้สินภาคการเกษตรของประชาชนในชุมชนหลวงใต้ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้เข้าร่วมเวทีพบว่า ประชาชนในพื้นที่ชุมชนหลวงใต้โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่อยู่ในภาคการเกษตรและปลูกพืชเศรษฐกิจ มีปัญหาหลักคือปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร ปัญหาการใช้สารเคมีในพื้นที่การเกษตร โดยปัญหาดังกล่าวนำไปสู่ปัญหาหนี้สินทางการเกษตร กล่าวคือ ปัจจัยในการผลิตหรือการเพาะปลูกทั้งในส่วนของ เครื่องจักร อุปกรณ์เครื่องมือเพื่อช่วยในการผลิต เช่น รถไถขนาดใหญ่ รถไถเดินตามทั้งซื้อและจ้างไถพรวน ค่าแรงในการเพาะปลูก การบำรุงรักษาที่ต้องใช้สารเคมี ปุ๋ยเคมี และการเก็บเกี่ยวผลผลิต ภายในชุมชนได้มีแนวคิดในการ

แก้ปัญหาผลผลิตล้นตลาดด้วยการจัดตั้งและรวมกลุ่มเป็นวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกกระเทียม โดยได้รับกระสนับสนุนจากเทศบาลตำบลหลวงใต้ทั้งทางด้านองค์ความรู้ กระบวนการแปรรูป แต่ทว่าจากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า การรวมกลุ่มเพื่อประกอบการดังกล่าวยังเป็นการรวมกลุ่มในเชิงนามธรรมเป็นส่วนใหญ่ กล่าวคือ กลุ่มยังไม่มีแนวทางหรือทิศทางในการนำผลผลิตภาคการเกษตร คือหอม มาดำเนินการในการแปรรูปหรือสร้างมูลค่าเพิ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์เพื่อออกสู่ตลาด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ในพื้นที่ในภูมิภาคและฐานความรู้ในการแปรรูปกระเทียมซึ่งสามารถต่อยอดภูมิปัญญาสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ได้คือ การนำกระเทียมหรือกระเทียมไปแปรรูปเป็นเครื่องปรุง เช่น กระเทียมเจียวหรือทำกากหมูสำหรับปรุงในอาหารประเภทเส้น คือ ก๋วยเตี๋ยวเย็นตาโฟ ขนمجี่ เป็นต้น การทำกระเทียมดองจากกระเทียมโทน ซึ่งในพื้นที่มีจำนวนกระเทียมโทนค่อนข้างมากแต่ด้วยกระบวนการเก็บเกี่ยวและการจำหน่ายกระเทียมหลังการเก็บเกี่ยวให้แก่พ่อค้าคนกลางทันทีจึงทำให้กระเทียมโทนไม่สามารถนำมาแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่มได้ จากศักยภาพทางภูมิปัญญาดั้งเดิมของคนในชุมชนและจำนวนผลผลิตกระเทียม คุณลักษณะของกระเทียมโทนที่มีจำนวนมาก ทำให้เกิดจุดเด่นของชุมชนในการนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกระเทียมเพื่อสร้างผลผลิตทางการเกษตรขึ้นมา รวมทั้งความต้องการในการบริโภคกระเทียมแปรรูปโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากผู้ประกอบการร้านอาหารก๋วยเตี๋ยวทั้งในพื้นที่และนอกพื้นที่ แนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรกระเทียมแปรรูปชุมชนหลวงใต้ อ.งาว จ.ลำปาง โดยยังคงการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรกระเทียมเป็นหลักซึ่งมีจำนวนผลผลิตที่มากออกสู่ตลาด แต่เพิ่มช่องทางและทางเลือกเพื่อนำไปสู่การตลาดปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรโดยการนำกระเทียมบางส่วนที่มีคุณลักษณะดีหรือเหมาะสมมาสู่การแปรรูปในรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีอยู่เดิม โดยเพิ่มเติมหรือหนุนเสริมองค์ความรู้แปรรูปบริหารจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน การจัดการวัตถุดิบ องค์ความรู้ในด้านของการแปรรูปที่เหมาะสมต่อความต้องการทางการตลาด คุณภาพมาตรฐานสินค้า การจัดทำบรรจุภัณฑ์ที่เอื้อต่อคุณภาพผลิตภัณฑ์และความต้องการของผู้บริโภค

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาภาคการเกษตรชุมชนหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปางเพื่อนำเสนอแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาภาคการเกษตร โดยดำเนินการศึกษาภายใต้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งได้นำเสนอผลการศึกษาไปแล้ว

นั้น ในการสรุปและอภิปรายผลการศึกษาซึ่งนำไปสู่องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้นั้นขอเสนอสรุปผลการวิจัยและอภิปรายผลการศึกษาโดยเชื่อมโยงจากวัตถุประสงค์การวิจัยและคำถามในการวิจัย ซึ่งจากผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าชุมชนหลวงใต้ อำเภองาว จังหวัดลำปาง ประชาชนในพื้นที่ยังคงวิถีชีวิตการทำเกษตรแบบดั้งเดิมคือการเพาะปลูกข้าวที่เน้นเอาไว้ทานในครัวเรือนและแบ่งจำหน่ายภายหลังมีการประเมินปริมาณการบริโภคตลอดทั้งปีของแต่ละครอบครัวซึ่งเป็นฐานของภูมิปัญญาดั้งเดิมที่ดำเนินการแบบเดิมในทุกๆปี ส่วนการเกษตรภายหลังเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจะมีการเพาะปลูกพืชสวนซึ่งมีการเพาะปลูกหอมกระเทียมเป็นพืชเศรษฐกิจหลักซึ่งจะเพาะปลูกหมุนเวียนกับข้าวแบบนี้ไปทุกๆปี ซึ่งปัญหาส่วนหนึ่งที่เกษตรกรมักประสบคือปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร อันเนื่องมาจากต้นทุนในการผลิตที่สูงขึ้นทั้งในส่วนของค่าแรงงาน เมล็ดพันธุ์ ค่าจ้างในการใช้เครื่องจักรในการเตรียมพื้นที่ หรือแม้กระทั่งการใช้ปุ๋ยและสารเคมีซึ่งล้วนแล้วมีต้นทุนแพง ประกอบกับภาวะผันผวนของสินค้าทางการเกษตรที่ไม่สามารถกำหนดราคาล่วงหน้าหรือคาดการณ์ราคาในช่วงที่ผลผลิตออกสู่ตลาดได้ ทำให้เกษตรกรมักประสบปัญหาขาดทุนจนเกิดการเป็นหนี้สะสมและภาวะหนี้สินในครัวเรือน โดยที่ผ่านมามีชุมชนได้หาวิธีการแก้ไขด้วยการรวมกลุ่มเกษตรกรในลักษณะวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรผู้ปลูกหอมกระเทียมเพื่อแก้ปัญหาต่างๆภายใต้กลไกของกลุ่ม ทั้งนี้การดำเนินการของกลุ่มยังไม่เป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ไม่มีการทำงานอย่างต่อเนื่องทำให้ไม่สามารถแก้ปัญหาได้อย่างยั่งยืนถึงแม้ว่าจะได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมทั้งทางด้านองค์ความรู้ งบประมาณจากเทศบาลตำบลหลวงใต้ในช่วงที่ผ่านมา ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของสัญญา เคนาภูมิ (2558) ซึ่งได้ศึกษาทางการพัฒนาประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม โดยชี้ให้เห็นว่าประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนเกิดจากแนวทางในการกำหนดรูปแบบการดำเนินงานและบริหารจัดการภายใต้กลยุทธ์ต่างๆ ทั้งในส่วนของการพัฒนาศักยภาพของผลิตภัณฑ์ การสร้างขีดความสามารถในการบริหารจัดการ คุณภาพมาตรฐานสินค้า และเครือข่ายเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชน

ในขณะเดียวกันการที่ชุมชนจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรทันทีเพื่อเป็นการหมุนเวียนทุนในการเพาะปลูกทำให้โอกาสในการนำไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรจึงยังไม่เกิดขึ้น ทั้งนี้เหตุที่ชุมชนยังไม่มีเม็ดเงินนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปหรือสร้างมูลค่าเพิ่มอันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในการดำเนินการในการพัฒนา สร้างมูลค่าเพิ่มและการตอบสนองความต้องการทางการตลาดที่สามารถนำผลผลิตทางการเกษตรมาจัดทำเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีมูลค่าเพิ่ม โดยสิ่งหนึ่งที่ต้องมีคือการถ่ายทอดองค์ความรู้ทางการการนำผลผลิตทางการเกษตร

มาสร้างมูลค่าเพิ่มเพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดและรายได้โดยตอบสนองต่อความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก ซึ่งหากมีการสร้างองค์ความรู้ทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนักรู้และขับเคลื่อนกิจกรรมอย่างเป็นรูปธรรมจะส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์ชุมชนที่สร้างชื่อเสียงให้กับชุมชน ท้องถิ่นและพื้นที่ต่อไป ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับกันสุพิศพรรณ วัฒนเทพินทร์ และชุตีระ ระบอบ (2555) ที่นำเสนอภายใต้การพัฒนาคุณภาพอุตสาหกรรมอาหารและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูป OTOP จังหวัดนครนายก โดยใช้ให้เห็นที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันคือภายใต้พื้นที่ทางการเกษตรที่มีจำนวนมาก ผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพจะเป็นวัตถุดิบทางการเกษตรที่มีคุณภาพและสามารถนำมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าเพิ่มรวมทั้งสร้างเป็นแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนได้ รวมทั้งวิจิตร ทรัพย์ตระกูล และวชิรญา ทรัพย์ตระกูล (2560) ซึ่งได้นำเสนอผลของการศึกษาการพัฒนาผลิตภัณฑ์เห็ดตับเต่าในน้ำเกลือบรรจุขวดแก้วของตำบลสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งจากการนำผลผลิตทางการเกษตรมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนแล้วจะทำให้เกิดการสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตทางการเกษตรและสามารถสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกในชุมชนเพิ่มขึ้นอีกด้วย

ทั้งนี้จากการนำเสนอแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาภาคการเกษตรชุมชนหลวงใต้ ซึ่งประกอบด้วยแนวทางสำคัญคือการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มที่เป็นรูปธรรม การหนุนเสริมองค์ความรู้ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ่านการจัดการวัตถุดิบซึ่งเป็นผลผลิตทางการเกษตรบางส่วนที่สามารถนำเข้าสู่กระบวนการแปรรูปและสร้างมูลค่าเพิ่มได้ก่อนออกสู่ตลาดตามความต้องการของผู้บริโภคควบคู่กับการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรตามวิถีเดิมควบคู่กันไปด้วยนั้น เป็นแนวทางที่ต้องใช้เครือข่ายทั้งในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชนที่อยู่ในพื้นที่ในการนำร่องเป็นตลาด รวมทั้งภาควิชาการในการหนุนเสริมองค์ความรู้และร่วมขับเคลื่อนการบริหารจัดการกลุ่ม การสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ การวิเคราะห์ความต้องการและการตอบสนองความต้องการของตลาดเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ไปยังชุมชนเพื่อการดำเนินการมั่นคงและยั่งยืนต่อไป เช่นเดียวกับธัญมัย เจียรกุล (2557) ได้นำเสนอถึงการหนุนเสริมและการเชื่อมโยงของเครือข่ายที่มีความสำคัญต่อการดำเนินการของ OTOP ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสู่ประชาคมอาเซียนว่า การเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการในชุมชนโดยเฉพาะ OTOP นั้นสิ่งสำคัญประเด็นทางด้านเครือข่าย ด้านการบริหารจัดการ ด้านการตลาด ด้านการผลิต ด้านการเงินและแหล่งทุน ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศจากภาครัฐซึ่งหากมีการทำงานเชิงบูรณาการจากเครือข่ายจะทำให้ OTOP สามารถแข่งขันในตลาดต่างประเทศได้

ข้อเสนอแนะ

บทความที่นำเสนอนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยที่นำเสนอผลการศึกษาโดยมุ่งเน้นการศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาภาคการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร โดยกระบวนการและขั้นตอนในการพัฒนาและแปรรูปผลิตภัณฑ์ยังคงดำเนินการอยู่ ทั้งนี้ในการนำเสนอโมเดลแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกันภายใต้การวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน ท้องถิ่นและกลุ่มอาชีพ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือผู้ประกอบการต่างๆในพื้นที่ โดยหากมีการศึกษาเชิงต่อยอดจากโมเดลหรือการพัฒนาโมเดลที่นำเสนอควรมีการเพิ่มองค์ประกอบหรือแนวทางที่เอื้อต่อการนำไปประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในผลผลิตทางการเกษตรอื่นๆ